

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

**پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد در رشته مطالعات منطقه ای
(گرایش خاورمیانه و شمال آفریقا)**

موضوع:

علل و عوامل شکست طرحهای صلح خاورمیانه

نام استاد راهنما:

جناب آقای دکتر احمد دوست محمدی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر صادق زیبا کلام

نام دانشجو:

عبدالرضا محمودی نوران

ابدالی بہ:

شہداء و جانبازان ہشت سال جنگ تحمیلی

«تقدیر»

اینجانب برخود واجب می دانم که از زحمات استاد دکتر احمد دوست محمدی کمال تشکر را داشته باشم و همچنین از مساعدتهای جناب آقای دکتر صادق زیبا کلام و دکتر ابراهیم متقی نیز بی اندازه سپاسگذار هستم.

عبدالرضا محمودی نوران

فهرست مطالب

کلیات و مقدمات :	۵
فصل اول: پیشینه تاریخی و تمدنی سرزمین فلسطین	۱۳
جغرافیای فلسطین	۱۴
الف. جغرافیای طبیعی:	۱۴
ب. جغرافیای تاریخی:	۱۵
(ب-۱) کنعانی‌های جزیره العرب، اولین ساکنان فلسطین	۱۶
(ب-۲) سابقه حضور عبرانی‌ها در فلسطین	۱۷
(ب-۳) حاکمیت بنی اسرائیل بر فلسطین:	۲۳
(ب-۴) آخرین دوران حضور یهودیان در فلسطین	۲۴
(ب-۵) حاکمیت مسلمانان بر فلسطین	۲۵
ج: موقعیت مدنی و فرهنگی	۲۷
د. جغرافیای سیاسی	۲۹
و. جغرافیای نظامی	۳۰
فصل دوم: زمینه‌ها و فرایند شکل‌گیری دولت یهود در فلسطین	۳۵
الف: تاریخچه شکل‌گیری اسرائیل	۳۶
ب: کنگره بال سوئیس	۴۲
پ: پروتکل‌های صهیونیسم	۴۳
ت: تلاش سازمان یافته صهیونیسم	۴۴
ث: نقش نظام حاکم بر اروپا در شکل‌گیری نهضت صهیونیسم:	۴۵
ج: یهود ستیزی و تحول نظام بین الملل در پیدایش صهیونیسم:	۴۶
ح: جنگ جهانی اول:	۵۵
خ: پس از پایان جنگ جهانی اول	۵۷
د: شعار دورغین «سرزمین بدون مردم، برای مردم بدون سرزمین»	۶۲
فصل سوم: واکنش مردم فلسطین نسبت به پیدایش دولت اسرائیل	۷۰
الف: مقدمات پیدایش دولت اسرائیل و واکنش‌های فلسطینی‌ها و اعراب	۷۱

۷۵	ب: جنگ شش روزه
۷۷	پ: نبرد کرامه ۱۹۶۸
۷۸	ت: جنگ رمضان اکتبر ۱۹۷۳
۷۸	ث: حمله نیروهای رژیم صهیونیستی به فلسطینی‌ها در لبنان
۸۰	ج: جنگ اردوگاه‌ها
۸۱	چ: پیدایش «انتفاضه» یا قیام مردمی فلسطین
۸۳	ح: انتفاضه حلقه دیگری از زنجیره بیداری اسلامی
۸۵	خ: انتفاضه اول:
۸۷	(خ-۱) محرکه‌های انتفاضه اول:
۸۷	(خ-۲) آثار و نتایج انتفاضه اول:
۸۹	د: انتفاضه دوم (الاقصی):
۹۱	(د-۱) علل و عوامل انتفاضه دوم:
۹۶	(د-۲) نتایج انتفاضه دوم:
	فصل چهارم: طرح‌های صلح خاورمیانه و موانع به بن بست رسیدن و علل شکست طرح‌های صلح
۱۰۰	مقدمه:
۱۰۱	الف: تاریخچه روند صلح خاورمیانه:
۱۰۴	(الف-۱) قرارداد کمپ دیوید ۱:
۱۰۴	(الف-۲) طرح فهد ۱۹۸۱:
۱۰۵	(الف-۳) طرح فاس ۱۹۸۲:
۱۰۶	ب: دلایل رویکرد جدید اسرائیل به فرآیند صلح خاورمیانه در دهه ۹۰:
۱۰۹	پ: روند مذاکرات و قراردادهای صلح در دهه ۱۹۹۰:
۱۰۹	(پ-۱) کنفرانس صلح مادرید:
۱۱۰	(پ-۳): قرارداد صلح «غزه - اریحا» یا «اسلو ۱»:
۱۱۳	(پ-۴): قرارداد صلح «طابا» یا «اسلو ۲»:
۱۱۴	(پ-۵) قرارداد مریلند (وای پلانتیشن):
۱۱۶	(پ-۶): مذاکرات کمپ دیوید دوم:
۱۱۸	ت: موانع اصلی بن بست فرایند صلح خاورمیانه:

۱۱۸(ت-۱): مسئله قدس:
۱۱۹(ت-۲): مسئله آوارگان:
۱۲۰(ت-۳): مسئله مرزها:
۱۲۱(ت-۴): مسئله امنیت:
۱۲۲(ت-۵): مسئله دولت مستقل فلسطینی:

فصل پنجم: ریشه های تاریخی و ایدئولوژیکی شکست طرحهای صلح

۱۲۸ خاورمیانه
-----	-----------------

۱۲۹ مقدمه:
-----	--------------

۱۲۹ الف: منابع دین یهود
-----	---------------------------

۱۲۹ الف-۱: تورات
-----	--------------------

۱۳۰ تحریف تورات
-----	-------------------

۱۳۲ الف-۲: تلمود:
-----	---------------------

۱۳۵ الف-۳: پروتکل های زعمای یهود:
-----	-------------------------------------

۱۳۷ ب: آموزه های قوم یهود
-----	-----------------------------

۱۳۷ ب-۱: آموزه قوم برگزیده
-----	------------------------------

۱۳۸ ب-۱-۱: آموزه قوم برگزیده در تورات
-----	---

۱۴۰ ب-۱-۲: آموزه های قوم برگزیده در تلمود
-----	---

۱۴۲ ب-۱-۳: آموزه قوم برگزیده در پروتکل های زعمای صهیون
-----	--

۱۴۶ ب-۲: مفهوم ارض موعود
-----	----------------------------

۱۴۷ ب-۲-۱: آموزه سرزمین موعود در تورات:
-----	---

۱۴۸ ب-۲-۲: آموزه سرزمین موعود در تلمود
-----	--

۱۴۸ ب-۲-۳: آموزه سرزمین موعود در پروتکل های زعمای صهیون
-----	---

۱۵۷ نتیجه گیری
-----	------------------

۱۶۱ « فهرست منابع و مآخذ »
-----	------------------------------

چکیده :

از آنجا که منطقه خاورمیانه یکی از حساس ترین مناطق چه از لحاظ سیاسی و چه از لحاظ اقتصادی به شمار می رود، به همین خاطر اکثر وقایع مهم روز، را باید در این منطقه جستجو کرد. یکی از خبرهایی که حدوداً ۷۰ سال است که از این منطقه به گوش می رسد و همچنین شنیده خواهد شد درباره جنگ بین اسرائیل و ملت فلسطین است. و همواره بعد از شدت هر درگیری، ابر قدرتهای جهان به فکر برگزاری کنفرانس صلح و یا پیمان های آتش بس می افتند، که شایان ذکر است که هیچ کدام از این کنفرانس ها به سرانجام نرسیده است.

این قضیه در واقع فکر اکثر روشنفکران و سیاسیون را به خود مشغول کرده که چرا این طرح ها منتج به نتیجه نمی شوند.

در این تحقیق اینجانب به بررسی علل و عوامل این شکستها پرداخته ام و در ۵ فصل به تشریح این مبحث بسنده نموده ام.

در واقع علت این امر را ریشه داشتن سیاستهای صهیونیستها در دو مقوله مذهبی خود، یعنی قوم برگزیده و سرزمین موعود دانسته ام و تا زمانی که صهیونیستها این دو واژه را چراغ سبز سیاست خارجی و داخلی خود می دانند صلح پایداری برقرار نخواهد شد.

کلیات و مقدمات :

خاورمیانه را می توان یکی از حساس ترین مناطق جهان بنامیم. تنوع کشورها و فرهنگها وجود حوضه های امنیتی مشترک ، نفت و دهها عامل دیگر سبب به وجود آمدن این حساسیتها شده است . منطقه خاورمیانه پس از جنگ جهانی دوم تغییر و تحولات بسیاری را تجربه کرده و از مهمترین این وقایع حذف فلسطین از جغرافیای سیاسی منطقه و تاسیس یک کشور با هویت قومی دینی جدید بود.

این دولت جدید که ویژگی مهم آن اشغالگری بود ، محیط امنیتی خاورمیانه را به شدت تحت تاثیر خویش قرارداد و متغیر های مختلفی از جمله دین ، زبان و قومیت در آن نقش اساسی پیدا کرد. قابل ذکر است که این منطقه پس از پیدایش اسرائیل به یکی از پر التهاب ترین مناطق امنیتی جهان تبدیل شده است.

همزمان با تغییر نقشه سیاسی خاورمیانه ، نگرانی های همسایگان فلسطین به اوج خود رسید و به گفته کارشناسان یکی از علل این نگرانی ها به وجود آمدن یک کشور یهودی در قلب کشورهای اسلامی بوده است و دقیقا از سال ۱۹۴۸ جنگهای متعددی بین کشورهای منطقه و دولت اسرائیل صورت گرفت و شایان ذکر است که می توان اسرائیل را پایه گزار نظامی گری در این منطقه به حساب آورد.

نتیجه جنگهای ۱۹۷۳، ۱۹۶۷، ۱۹۴۸ که در واقع بعد اشغالگری اسرائیل را ثابت کرد برای اعراب چیزی جز خسارات فراوان و از دست دادن سرزمینهایشان نبود و بر عکس توان و قدرت اسرائیل را بیشتر کرد در طول این مدت رژیم صهیونیستی توانسته بود بخشهایی از مصر ، اردن، سوریه و بعدا لبنان را به اشغال خود در بیاورد و این امر چیزی جز سرافکنگی برای اعراب در بر نداشت .

در واقع از دهه ۱۹۷۰ تلاش‌های جدی برای بر طرف کردن مناقشات انجام شد و پس از جنگ ۱۹۷۳ کشورهای عرب تمایلشان برای صلح با اسرائیل بیشتر شد و پیمان‌ها و معاهدات صلحی نیز به امضای طرفین رسید.

از عمده‌ترین این پیمان‌ها می‌توان کمپ دیوید ۱، طرح فهد ۱۹۸۱، طرح فاس ۱۹۸۲ طرح صلح ماردید، پیمان اسلو ۲۰۱، پیمان مرلند و کمپ دیوید ۲ اشاره کرد.

جالب توجه است که اغلب این پیمان‌ها و کنفرانسها ناکام بوده است و به بهانه‌های مختلف از طرف اسرائیل نقض شده است.

در واقع در این تحقیق سعی می‌شود که مسئله شکست طرح‌های صلح خاورمیانه را با نگاه دقیقتر و موشکافانه‌تر از نوشته‌ها و مقالاتی که تاکنون نوشته شده بررسی نماییم. به خاطر همین در پنج فصل این تحقیق آماده شده که ابتدا به توصیف و بیان پیشینه تاریخی و تمدنی سرزمین فلسطین

می‌پردازیم و ثابت می‌کنیم که آیا واقعاً از دیرباز این سرزمین متعلق به یهودیان است یا خیر؟

در فصل دوم به زمینه‌های شکل‌گیری دولت اسرائیل در سرزمین‌های اشغالی اشاره خواهیم کرد و بررسی می‌نماییم که آیا یهودیان از نظر حقوقی قادر بودند که کشوری را تأسیس نمایند و آیا این امر جزء حقوق این قوم بوده است یا خیر؟

در فصل سوم ب بیان واکنش مردم فلسطین در قبال تأسیس کشور اسرائیل در سرزمین‌های فلسطینیان می‌پردازیم و اقداماتی را که آنها در مقابل صهیون‌ها انجام دادند را بیان خواهیم کرد.

در فصل چهارم نیز به یادآوری و مرور چند طرح صلح که بین اعراب و اسرائیل امضاء شد خواهیم پرداخت و با بیان نکات و بندهای این طرح‌ها اثبات خواهیم کرد که چه گروهی مورد ظلم قرار گرفته و حقوق چه ملتی تضییع شده است و همچنین این پیمان‌ها از طرف چه گروهی نقض شده است.

و در پایان نیز به بررسی ریشه‌های ایدئولوژیکی و تاریخی شکست طرح‌های صلح خاورمیانه که نزد یهودیان اعتبار دارد می‌پردازیم.

سوال اصلی: چرا با وجود تلاش های همه جانبه جهانی برای صلح خاورمیانه ، این هدف محقق

نشده است؟

سوال فرعی: آیا سرزمین فلسطین متعلق به یهودیان است؟

- شکل گیری دولت یهود در فلسطین چه فرایندی را طی کرده است؟
- چه اقداماتی جهت برقراری صلح در خاورمیانه صورت گرفته است؟

فرضیه اصلی:

شکست طرحهای صلح خاورمیانه ریشه در آموزه های بنیادین تاسیس دولت یهود ، یعنی آموزه قوم برگزیده و آموزه سرزمین موعود دارد.

فرضیه رقیب:

شکست طرحهای صلح خاورمیانه ریشه در خشونت و خودداری مسلمانان فلسطین از تن دادن به قوانین بین المللی دارد.

متغیر های تحقیق:

متغیر مستقل : آموزه های بنیادین دولت یهود.

متغیر وابسته: شکست طرحهای صلح خاورمیانه.

تعاریف و مفاهیم

آموزه قوم برگزیده :

یکی از واژه‌هایی که یهودیان بسیار به کار می‌برند واژه امت روح است. قوم یهود این واژه را به این اعتبار برخورد اطلاق می‌کنند که فاقد سرزمین و زبان مشترک هستند و نقطه‌ی تلاقی و پیوند آنان تورات و فرهنگ یهودی است آموزه قوم برگزیده از بنیادی‌ترین و کلیدی‌ترین آموزه‌هایی است که همواره در تاریخ قوم یهود مطرح بوده است و بدون شناخت آموزه قوم برگزیده نمی‌توان تصویر روشنی از دیگر اعتقادات یهودیان به دست آورد و بسیاری از متفکران بر این باورند که مفهوم برگزیدگی قوم بنی اسرائیل اصلی‌ترین عامل رشد اندیشه آخرالزمان و اعتقاد به منجی در یهودیت نیز بوده است مفهوم عام قوم برگزیده حامل این اندیشه است که قوم بنی اسرائیل رابطه‌ای منحصر به فرد با خدای جهان دارند اندیشه‌ای که در سراسر تاریخ تفکر یهود در کانون توجه قرار داشته و ریشه بسیار عمیق در تورات دارد. و در تلمود، فلسفه و عرفان یهودی بسط یافته است.

آموزه سرزمین موعود:

در ادبیات سیاسی دو بیست سال اخیر دو واژه‌ی اورشلیم و صهیون تحت عنوان سرزمین موعود از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شده‌اند و با حوادث و رویدادهای گوناگونی در سطح بین‌المللی به ویژه در سطح خاورمیانه پیوند خورده‌اند. اصطلاح سرزمین موعود از زمان پادشاهی داوود به این طرف به سمبل و نماد هویت قومی و دینی یهودیان تبدیل شده است. اورشلیم در نوشته‌های عهد جدید همانند عهد عتیق مرکز تحقق وعده‌های خداوند درباره سرزمین موعود بنی اسرائیل و پایتخت سلطنت جهانی آنان است. این مضمون مبداء نوعی آرمان‌گرایی مبتنی بر عناصر قومیت و ملیت در بنی اسرائیل شد که به صورت بازگشت به سرزمین فلسطین و استقرار در آن تجلی یافت. ادعای

صهیونیست ها این است که براساس کتاب مقدس ، سرزمین فلسطین به قوم اسرائیل وعده داده شده است . شعائر دینی یهود نیز با سرزمین موعود ارتباط زیادی دارند به گونه هایی که نماز باران و غیره باید در سرزمین موعود انجام گیرند آموزه سرزمین موعود در تورات ، تلمود اشاره گردیده است اما پروتکل های زعمای صهیون اشاره صریحی به سرزمین موعود ندارند . در حالی که این پروتکل ها مشحون از شعارها و عبارت پردازیهای صریح درباره قوم برگزیده و تشکیل حکومت جهانی یهود است اما درباره سرزمین که در دنیای جدید از ارکان اصلی تشکیل دولت محسوب می شود سکوت اختیار کرده است . آموزه قوم برگزیده در تورات ، تلمود و پروتکل های زعمای صهیون نقش اساسی داشته است تلمود در ایجاد مساله تعصب قومی در میان یهودیان نقش مهمی داشته است و پروتکل های زعمای صهیون مملو از عبارات و شعارهایی در خصوص برگزیده بودن قوم یهود است .

فرآیند صلح خاورمیانه :

اصطلاحاً به مذاکرات و قراردادهای منعقد شده از زمان کنفرانس صلح مادرید در سال ۱۹۹۱ تا به امروز بین اسرائیل و اعراب در جهت رسیدن به صلح و ترک مخاصمه اطلاق می شود. شاخص های فرآیند صلح خاورمیانه ، کنفرانس ها و قراردادهای منعقد شده بین طرفین منازعه است که شامل کنفرانس صلح مادرید ، قرارداد اسلو ۱ ، قرارداد اسلو ۲ ، قرارداد وای پلانتیش ، مذاکرات کمپ دیوید دوم می شود .

پروتکل های زعمای یهود :

منظور پیش نویس ۲۴ سند توافق با تصمیم سومی است که توسط نمایندگان درجه ۳۳ صهیون که عالی ترین درجه فراماسونری یهودیت به شمار می روند جهت طرح در کنفرانس ۱۸۷۹ م در

شهر بال سوئیس تهیه شده بود . پروتکل های دانشوران صهیون به مانیفست اجرایی حکومت جهانی صهیونیسم نیز شهرت یافته است و سومین منبع آموزه های صهیونیسم به شمار می رود .

پیشینه ی تحقیق:

۱ - تنها اثر پژوهش نسبتاً جامع در زمینه رابطه دین و سیاست در اسرائیل که به زبان فارسی تدوین شده است کتاب دین و دولت در اسرائیل اثر احمد زید آبادی است این اثر برای درک ماهیت دولت اسرائیل یک بخش را به فهم یهودیت تاریخی از تشکیل نخستین دولت تا پایان دولت دیاسپورا و بخش دیگر را به آغاز جنبش صهیونیسم و تاسیس دولت اسرائیل تاکنون اختصاص داده است.

۲- از جمله آثار دیگر می توان به کتاب جایگاه دین و دولت یهود در نظام سیاسی اسرائیل اثر پروین شیردل اشاره کرد که در یک مقدمه و ۴بخش تنظیم شده است که به بررسی کار ویژه های دین یهود در نظام سیاسی اسرائیل می پردازد.

۳- در خصوص بررسی روند طرح های صلح خاورمیانه می توان به کتاب بازیگران روند صلح خاورمیانه اثر محمدباقر سلیمانی اشاره کرد این کتاب در ۳ بخش تالیف شده است که در بخش اول به روند تاریخی بازیگران صلح خاورمیانه و تاریخچه صلح اعراب و اسرائیل می پردازد و در بخش دوم به نقش بازیگران منطقه ای و بین المللی در روند صلح خاورمیانه اشاره دارد و در بخش سوم نقش ج .ا.ا در روند صلح را مورد بررسی قرار میدهد که این مبحث از حوزه پژوهش حاضر خارج می باشد، و منافع بازیگران را از اکتبر ۱۹۹۹ تا فوریه ۲۰۰۰ میلادی مورد بررسی قرار می دهد .

۴- موضوع چگونگی تشکیل رژیم اشغالگر قدس در میان کشورهای مسلمان خاورمیانه و تلاش های گسترده دولت های استعماری در این راستا همچنان در محافل سیاسی - امنیتی به عنوان یک اقدام هدفمند جهان غرب علیه دولت ها و ملت های ستمدیده این منطقه مطرح است شناخت و مطالعه دقیق حوادث و تحولاتی که منجر به تشکیل رژیم صهیونیستی در منطقه بسیار حساس

خاورمیانه گردید زمینه ساز پیش بینی تحولات و حوادث احتمالی در آینده خواهد بود کتاب فرانسه و منشاء تراژدی فلسطین اثر فیلیپ پروو و ترجمه آیت سالاری فرد با نگاهی تاریخی به حوادث و تحولات موجود رژیم صهیونیستی ، عملکرد دولت های فرانسه ، انگلیس ، شوروی سابق و آمریکا در این راستا را مورد بررسی قرار داده است نویسنده در این کتاب معتقد است که دولت یهودی اسرائیل نتیجه تباری دولت های استعمار گر وقت است که با خروج قیمومیت فلسطین از فرانسه و بعدها انگلیس و زیرکی خاص سیاستمداران دولت های استعمارگر وقت ایجاد شده است و این کتاب در خصوص آشنایی با تاریخ پیدایش صهیونیسم مطالب نسبتاً جامعی را ارائه کرده است .

۵-دکتر محمدرضا ملکی ، اسرائیل و عمل گرایی فلسطین ، فصلنامه سیاست خارجی ، سال ۱۵،

۱۳۸۰

قیام مردم فلسطین در سرزمین های اشغالی حرکتی برنامه ریزی شده نبود انتفاضه اول موفق به خارج ساختن اسرائیل از سرزمین های اشغالی نشد اما فلسطینی ها از این انتفاضه رضایت داشتند چرا که جرات یافتند با دست خالی در برابر اسرائیل بایستند عملگرایی فلسطینی چنانچه خواهند در تامین حقوق فلسطینی ها به پیروزی ختم شود قطعاً نیاز به وحدت و یکپارچگی درون فلسطینی دارد .

۶-دکتر محمدرضا ملکی ، ایران و فرآیند صلح خاورمیانه . سیاست خارجی خاتمی از منظر صاحب نظران ، انتشارات همشهری تهران ، ۱۳۸۰ . در این مقاله دکتر ملکی به بررسی فرآیند صلح خاورمیانه و بازیگران آن می پردازد و چالش ها و چشم اندازهای صلح در خاورمیانه را مورد توجه قرار می دهد .

۷-عجاج، نویهض، پروتکلهای دانشوران صهیون ، ترجمه حمیدرضا شیخی ، مشهد : آستان قدس رضوی ، بنیاد پژوهشهای اسلامی ، چاپ اول ۱۳۷۳ .

این کتاب در ۴ بخش تنظیم شده است و بخش دوم آن با عنوان پروتکلهای دانشوران صهیون محور اصلی کتاب را تشکیل می دهد و سه بخش دیگر در واقع مقدمه و موخره ای است برای شناخت هر

چه بیشتر و فهم هر چه عمیق تر بخش دوم این بخش در بردارنده ۲۴ پروتکل یا سخنرانی است که توسط یکی از اکابر یهود سران صهیونیسم ایراد شده است .

۸-دکتر احمد دوست محمدی، بازشناسی صهیونیسم تهران: دانشگاه تهران . موسسه انتشارات و چاپ، چاپ اول، ۱۳۸۷.

این کتاب یکی از بهترین کتابهای چاپ شده در زمینه صهیونیسم شناسی می باشد نویسنده در این کتاب اشاره می کند که آموزه های بنیادین صهیونیسم در پروتکل های زعمای صهیون ریشه دارند این پروتکل ها بر گرفته از تلمود هستند تلمود نیز ریشه در تورات تحریف شده موجود که به تورات ثانی نیز معروف است دارد این کتاب در ۲ بخش تالیف گردیده است که در بخش اول به مبحث چپستی صهیونیسم و در بخش دوم به مبحث آموزه های بنیادین صهیونیسم اشاره کرده است.

۹-دکتر احمد دوست محمدی ، ریشه های ایدئولوژی یکی و تاریخی شکست طرحهای صلح خاورمیانه ، فصل نامه سیاست (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی). سال ۳۷ ، ش ۱. بهار ۱۳۸۶.

در این مقاله نویسنده اشاره می کند که کشمکش های و جنگ های خاورمیانه ریشه در خلق و خوی نژاد پرستانه ، توسعه طلبانه و سلطه جویانه رژیم صهیونیستی اسرائیل دارد که خود بر گرفته از تعالیم و دستورات تورات تحریف شده پروتکل های زعمای صهیونیسم می باشد و صلحی که اسرائیل از آن دم می زند یک صلح واقعی نیست.

فصل اول:

پیشینه تاریخی و تمدنی سرزمین فلسطین

جغرافیای فلسطین

الف. جغرافیای طبیعی:

فلسطین بخشی از شام به شمار می‌رود، و در جنوب غربی آن قرار دارد. یعنی در غرب قاره آسیا در ساحل شرقی دریای مدیترانه و در تقاطع سه قاره بزرگ آسیا، اروپا و آفریقا واقع شده است. این موقعیت اهمیت فراوانی به سرزمین فلسطین بخشیده است.^(۱) این سرزمین در شمال خط استوا میان عرض ۲۹/۳۰ درجه و ۳۳/۱۵ درجه شمالی و میان طول ۳۴/۱۵ درجه و ۳۵/۴۰ درجه خاوری قرار دارد. به این ترتیب، فلسطین در شمال اقلیم صحرائی و در جنوب اقلیم دریای مدیترانه قرار گرفته است. همچنین، طول ساحل آن با دریای مدیترانه، از شمال به جنوب، حدود ۲۲۴ کیلومتر است.

فلسطین، میان لبنان، سوریه و اردن قرار دارد. این کشورها در شمال و شرق آن واقع شده‌اند. در جنوب آن هم شبه جزیره‌ی سینا و خلیج عقبه قرار دارد. فلسطین در مقایسه با دیگر سرزمین‌های عربی که از اقیانوس اطلس در غرب تا خلیج فارس در شرق گسترده است، در موقع متوسطی قرار دارد، و نقطه‌ی تلاقی بخش آسیایی سرزمین‌های عربی به بخش آفریقایی آن است. فلسطین، محل تقاطع دو قاره آسیا و آفریقا، در برابر اروپا از مرکزیت میانی برخوردار است.^(۲)

مساحت فلسطین بالغ بر ۲۷ هزار کیلومتر مربع است ۲۶/۲۲۳ کیلومتر آن خشکی و ۷۰۴ کیلومتر مربع آن آب است. در غرب آن، دریایی مدیترانه با ساحلی به طول ۲۲۴ کیلومتر، و در شرق آن، سوریه و اردن و در شمال آن لبنان قرار دارد. از جنوب با شبه جزیره سینا و خلیج عقبه هم مرز است.

این مرزها به موجب معاهده فرانسه و انگلیس، مبنی بر تقسیم کشور شام (شامات) در سال ۱۹۲۰م، تعیین شد. بعدها این مرزها تعدیل شد و برخی زمین‌های نزدیک به رودخانه‌های حاصبانی و بانیا و برخی روستاها نزدیک به رودخانه‌ی لیطانی، جزو محدوده‌ی فلسطین قرار گرفت. به

موجب این معاهده، مرزهای میان لبنان و فلسطین، از رأس الناقوره در ساحل دریایی مدیترانه آغاز، و تا روستای یاردن، در شرق لبنان ادامه یافت. این مرزها به سوی شمال شرق تا المطله و با گذر از سرچشمه‌های رود اردن تا تل القاضی در فلسطین و تابانیاس در سوریه کشیده شده است. این مرزها از جنوب و در کرانه ی رود اردن تا دریاچه طبریه امتداد دارد. به طوری که دریاچه‌های حوله و طبریه، در محدوده‌ی مرزهای فلسطین قرار دارد.

خط مرزی میان سوریه و فلسطین در ساحل شرقی دریاچه طبریه، و از رو به روی شهر طبریه به سوی جنوب شرقی منحرف می‌شود تا به ایستگاه الحمه در نزدیکی رودخانه یرموک برسد. از آن پس، مرزها به سوی جنوب غربی رود یرموک تا نقطه‌ای برخورد آن با رود اردن، پیش می‌رود، که در این جا مرز با اردن آغاز می‌شود. مرز فلسطین با اردن، مرزی جعلی است که کمیسر عالی انگلیس در فلسطین و شرق اردن در سال ۱۹۲۲م تعیین کرده است. این مرز، از نقطه‌ای برخورد رود یرموک با رود اردن آغاز می‌شود، و به سوی جنوب پیش می‌رود، به طوری که خود رود اردن و نیز بحرالمیت (دریای مرده) تا دشت عربه مرز آن را تشکیل می‌دهد، تا این که این مرز به ساحل خلیج عقبه در فاصله حدود سه کیلومتر غرب شهر عقبه می‌رسد.

مرزهای میان فلسطین و مصر به موجب قرارداد منعقد میان حکومت عثمانی و خدیو مصر، در سال ۱۹۰۶م تعیین شد. این مرزها از شهرک رفح در ساحل دریای مدیترانه آغاز می‌شود، و به سوی جنوب شرقی تا رای طابا در خلیج عقبه به درازای حدود ۲۴۰ کیلومتر کشیده شده است.^(۳)

ب. جغرافیایی تاریخی:

اهمیت و ارزش موقعیت فلسطین، از کهن‌ترین دوران تاریخی آشکار بود. انسان کهن از قدیمی‌ترین دوران در آن سکونت داشت، و باروری زمین و اعتدال آب و هوا نیز به این امر کمک شایانی می‌کرد. به گونه‌ای که در طول تاریخ به محل تاخت و تاز و یورش‌های بیگانگان تبدیل شد.

کنعانیان که گروه گروه در مراحل گوناگونی زمانی از شبه جزیره عرب خارج شده بودند، در آن سکونت گزیدند. حدود ۱۵۰۰ سال پس از ورود کنعانیان، قبایلی از شرق نیز وارد این سرزمین شدند که عبرانیان نام داشتند، و در مناطق کوهستانی سکونت گزیدند.^(۴)

(ب-۱) کنعانی‌های جزیره العرب، اولین ساکنان فلسطین

در منابع مختلف تاریخی آمده است که سابقه تاریخی منطقه فعلی فلسطین به حدود سه هزار سال قبل از میلاد مسیح بر می‌گردد. در آن تاریخ برای اولین بار قبایلی از کنعانی‌های جزیره العرب به این سرزمین کوچ کرده و در آنجا ساکن شدند.

باستان شناسان می‌گویند: اسکلت‌ها و شکل‌های فسیل‌های برجای مانده از ساکنان حدود ۵۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰ سال قبل در این منطقه به خاندان و تبار سام و حام (فرزندان نوح پیامبر) تعلق دارد، این مطلب با شرح کتاب مقدس - شامل کتب عهد عتیق و جدید - که کنعانیان اولین ساکنان فلسطین بودند، کاملاً مطابقت دارد.^(۵) کنعان پسر حام و سام و یافیت سه برادر بودند که بعد از طوفان نوح باقی مانده و همه افراد بشر از نسل آنها هستند.

بنابراین همان‌گونه که تاریخ به ما می‌گوید، کنعانی‌های عرب اولین مردمانی بودند که در این سرزمین ساکن شدند و نام «ارض کنعان» را بر آن نهادند.

در میان قبایل مهاجر کنعانی، قبیله یبوس (بر وزن خموش) که مهم‌ترین آنان بود، در محل بیت‌المقدس فعلی سکنی گزید و به همین دلیل، در تاریخ یکی از اسامی معروف بیت المقدس به نام «یبوس» ثبت شده است.^(۶) کنعانیان فرمانروایی داشتند به نام ملک صادق، از آنجا که این حاکم دوستدار صلح، آرامش، آبادانی و تمدن سازی بود، شهر یبوس به احترام وی، به تدریج نام اورسالم، یعنی شهر سالم یا شهر صلح و آرامش به خود گرفت.^(۷)

در کتاب عهد عتیق (سفر داوران، باب ۹، آیه ۱۱) یهودیان آمده است که اورسالم یا یورشالم همان یبوس است و اضافه می‌کند:

آن مرد روانه شد و به مقابل یبوس رسید و کنیزش همراه وی بود و چون نزد یبوس رسیدند، غلام به ارباب خود گفت بیا به این شهر یبوسان برگشته، شب را به سر بریم، آقایش وی را بگفت به شهری که احدی از بنی اسرائیل در آن نباشد، بر نمی‌گردیم.^(۸)

پس از ورود کنعانی‌ها به سرزمین فلسطین فعلی، اقوام دیگری هم به تدریج راهی این سرزمین شدند. آموریان، حتیان، حویان، فلسطی‌ها و ... اقوامی هستند که پیش از عبرانی‌ها در این سرزمین سکونت داشتند. یهودیان خود را از نژاد عبرانی به حساب آورده و عبرانی‌ها هم خود را از اولاد حضرت ابراهیم (ع) می‌دانند. از میان اقوامی که پیش از عبرانی‌ها در فلسطین زندگی می‌کردند، قوم فلسطی از اهمیت و ویژگی‌های خاصی برخوردار بود و به همین دلیل، ارض کنعان به فلسطین تغییر نام داد.^(۹)

(ب-۲) سابقه حضور عبرانی‌ها در فلسطین

سابقه حضور عبرانی‌ها در فلسطین حداکثر به ۱۸۰۰ سال قبل از میلاد مسیح، یعنی حدود دوازده قرن بعد از حضور کنعانیان عرب تبار در فلسطین بر می‌گردد. در آن تاریخ گروهی از قبایل عبرانی به رهبری حضرت ابراهیم (ع)، از شهر «اور» و یا «شوش» فعلی، مرکز کلدانی‌های عراق، به ارض کنعان مهاجرت کردند.^(۱۰)

در اینجا بود که خداوند حضرت اسحاق را به ابراهیم داد و از اسحاق، حضرت یعقوب به دنیا آمد که به «اسرائیل» ملقب شد و به همین جهت قوم یهود خود را «بنی اسرائیل» می‌نامند. در همین جا لازم است اضافه کنیم که اسماعیل، فرزند دیگر حضرت ابراهیم است که جد پدری اعراب می‌باشد.